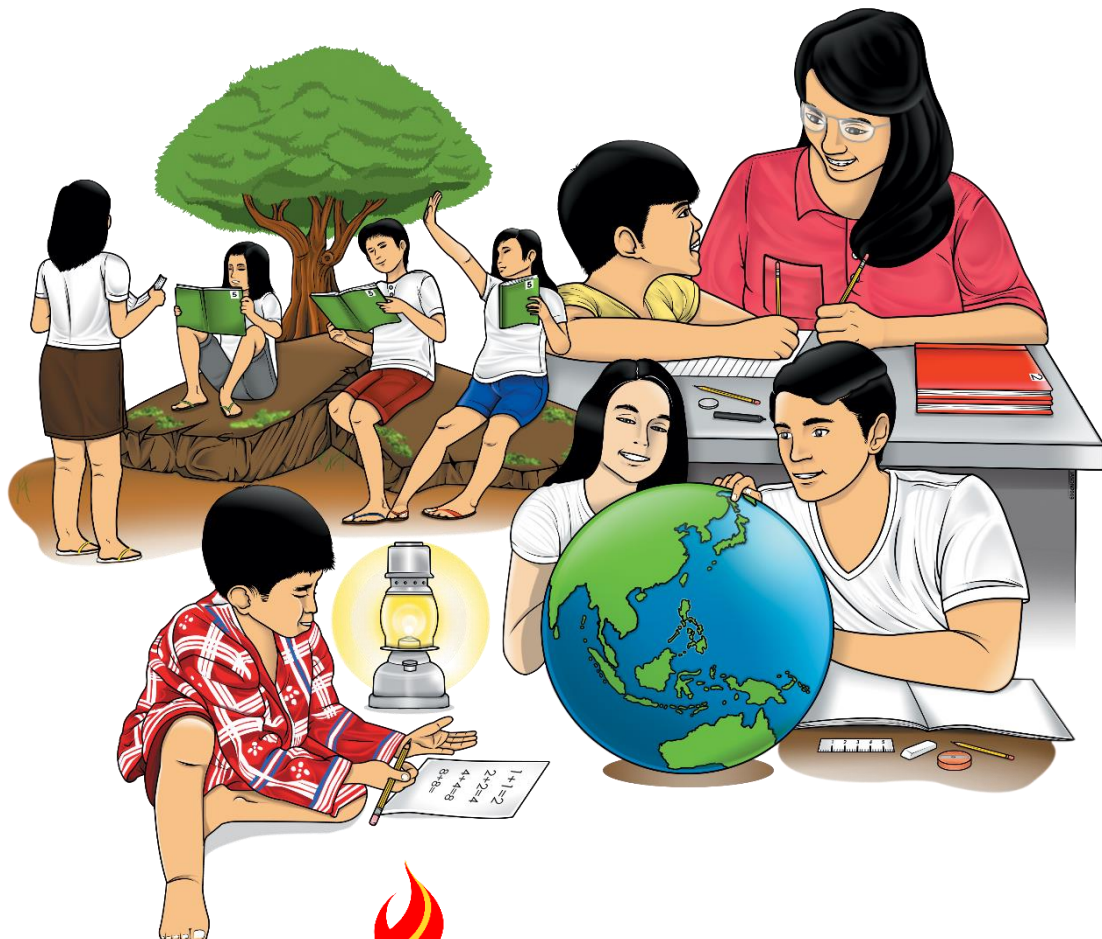

Filipino

Ikaapat na Markahan – Modyul 3: Katangian at Kahalagahan ng mga Tauhan sa Noli Me Tangere

Filipino– Ikasiyam na Baitang

Alternative Delivery Mode

Ikaapat na Markahan – Modyul 3: Katangian at Kahalagahan ng mga Tauhan sa Noli Me Tangere

Unang Edisyon, 2020

Isinasaad sa Batas Republika 8293, Seksiyon 176 na: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa anumang akda ang Pamahalaan ng Pilipinas. Gayunpaman, kailangan muna ang pahintulot ng ahensiya o tanggapan ng pamahalaan na naghanda ng akda kung ito ay pagkakakitaan. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang pagtakda ng kaukulang bayad.

Ang mga akda (kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o brand name, tatak o trademark, palabas sa telebisyon, pelikula, atbp.) na ginamit sa modyul na ito ay nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsumikapang matunton ang mga ito upang makuha ang pahintulot sa paggamit ng materyales. Hindi inaangkin ng mga tagapaglathala at mga may-akda ang karapatang-aring iyon. Ang anumang gamit maliban sa modyul na ito ay kinakailangan ng pahintulot mula sa mga orihinal na may-akda ng mga ito.

Walang anumang parte ng materyales na ito ang maaaring kopyahin o ilimbag sa anumang paraan nang walang pahintulot sa Kagawaran.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon

Kalihim: Leonor Magtolis Briones

Pangalawang Kalihim: Diosdado M. San Antonio

Bumuo sa Pagsusulat ng Modyul

Manunulat:	Chona R. Baradillo, July G. Saguin, Katrina R. Declanan
Editor:	Lindo O. Adasa, Jr., Susan S. Bellido, July G. Saguin, Philip D. Caermare
Tagasuri:	Jephone P. Yorong
Tagaguhit:	Edgardo P. Jamilar, Jr.
Tagalapat:	Peter A. Alavanza, Jannibal A. Lojero
Tagapamahala:	Isabelita M. Borres Eugenio B. Penales Sonia D. Gonzales Felix Romy A. Triambulo Ella Grace M. Tagupa Jephone P. Yorong

Inilimbag sa Pilipinas ng _____

Inilimbag sa Pilipinas ng Department of Education – Region IX

Office Address: Regional Center, Balintawak, Pagadian City

E-mail Address: region9@deped.gov.ph

Filipino

**Ikaapat na Markahan – Modyul 3:
Katangian at Kahalagahan
ng mga Tauhan
sa Noli Me Tangere**

Paunang Salita

Ang Self-Learning Module o SLM na ito ay maingat na inihanda para sa ating mag-aaral sa kanilang pag-aaral sa tahanan. Binubuo ito ng iba't ibang bahagi na gagabay sa kanila upang maunawaan ang bawat aralin at malinang ang mga kasanayang itinakda ng kurikulum.

Ang modyul na ito ay may inilaang Gabay sa Guro/Tagapagdaloy na naglalaman ng mga paalala, pantulong o estratehiyang magagamit ng mga magulang o kung sinumang gagabay at tutulong sa pag-aaral ng mga mag-aaral sa kanilang tahanan.

Ito ay may kalakip na paunang pagsusulit upang masukat ang nalalaman ng mag-aaral na may kinalaman sa inihandang aralin. Ito ang magsasabi kung kailangan niya ng ibayong tulong mula sa tagapagdaloy o sa guro. Mayroon ding pagsusulit sa bawat pagtatapos ng aralin upang masukat naman ang natutuhan. May susi ng pagwawasto upang makita kung tama o mali ang mga sagot sa bawat gawain at pagsusulit. Inaasahan namin na magiging matapat ang bawat isa sa paggamit nito.

Pinapaalalahanan din ang mga mag-aaral na ingatan ang SLM na ito upang magamit pa ng ibang mangangailangan. Huwag susulatan o mamarkahan ang anumang bahagi ng modyul. Gumamit lamang ng hiwalay na papel sa pagsagot sa mga pagsasanay.

Hinihikayat ang mga mag-aaral na makipag-ugnayan agad sa kanilang guro kung sila ay makararanas ng suliranin sa pag-unawa sa mga aralin at paggamit ng SLM na ito.

Sa pamamagitan ng modyul na ito at sa tulong ng ating mga tagapagdaloy, umaasa kami na matututo ang ating mag-aaral kahit wala sila sa paaralan.

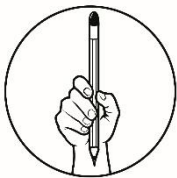
Alamin

Maligayang araw ng panibagong pagkatuto! Kumusta ka? Binabati kita dahil napagtagumpayan mo nang napag-aralan ang Kaligirang Pangkasaysayan ng nobelang Noli Me Tangere. Alam kong sabik ka nang maipagpatuloy ang iyong pag-aaral at matuklasan ang katangian at kahalagahan ng bawat tauhan sa nobelang nabanggit.

Sa modyul na ito, inaasahang maipamamalas mo ang sumusunod na kaalaman, kakayahan at pag-unawa:

1. Nahihinuha ang katangian ng mga tauhan at natutukoy ang kahalagahan ng bawat isa sa nobela. **(F9PB-IVc-57)**
2. Nakabubuo ng isang makahulugan at masining na iskrip ng isang monologo tungkol sa isang piling tauhan. **(F9PU-IVc-59)**
3. Nagagamit ang tamang pang-uri sa pagbibigay-katangian. **(F9WG-IVc-59)**

Subukin

Ang gawaing pagbabasa ay nagpapaunlad ang isipan at nagpapalawak ng kaalaman sa iba't ibang disiplina. Ang karanasan sa pagbabasa sa iba't ibang akdang pampanitikan ay mahalaga lalong-lalo na kung ito ay tuluyan. Ang bawat akda ay may mga tauhan na gumagalaw at walang anyong tuluyan na walang tauhang gumaganap dito. Maaaring ito ay protagonista o antagonist.

Bilang panimula, ating alamin ang iyong dating kaalaman sa pamamagitan ng pagsagot sa sumusunod na mga tanong. Gawin ito sa iyong kuwaderno.

A. Panuto: Ang mga sumusunond na pahayag ay hango sa monologo ni Sisa. Basahin at unawaing mabuti ang bawat pahayag. Pagkatapos ay ayusin ito upang makabuo ng isang monologo.

- A. Siya nga pala, ipaghanda ko ng makakain ang dalawa kong anak dahil uuwi sila ngayon. Isang Linggo ko na ring hindi sila nakikita. Kumusta na kaya sila?
- B. Ako si Sisa, isang simpleng maybahay na palaging minamaltrato ng aking asawa, ngunit wala akong magawa sapagkat mahal na mahal ko siya, ngunit minsan natatakot din ako sa kanya.
- C. Subalit nandiyan naman ang mababait at mapagmahal kong mga anghel na sina Basilio at Crispin na talagang maipagmamalaki ko!
- D. Dumating si Basilio na duguan, agad ko siyang pinunasan at ginamot ang mga sugat niya. Marami sana akong gustong itanong sa kanya. Bakit gayon ang ayos niya at nasaan ang kanyang bunsong kapatid na si Crispin?
- E. Pagkatapos kong maihanda ang hapunan, dumating ang aking asawa at kinain lahat ang pagkain, nang mabusog umalis din at wala akong nagawa.
- F. Nagpunta ako sa kumbento kinaumagahan upang malaman kung nandoon ba si Crispin. Ako'y nanlulumo nang wala doon ang aking anak at sinabi nilang isang magnanakaw si Crispin at isang kriminal si Basilio.
- G. Alam kong may itinatago si Basilio. Kawawa naman ng mga anak ko, bata pa sila ngunit sandamakmak na paghihirap na ang kanilang dinanas.
- H. Mahirap man kami ngunit marangal ang pamumuhay namin. Pinalaki ko sila nang may takot sa Diyos. Gusto ko silang ipagtanggol ngunit wala akong magawa.
- I. Ako'y umuwi na lamang ng aming dampa, pagdating ko doon, ako'y natakot at napatda sa aking nakita. Mga guwardiya sibil na pilit ipinalabas sa akin ang dalawa kong anak. Nang walang maipakita ako'y hinuli, dinala at ikinulong sa selda. Dalawang oras naghintay ng himala, salamat ako'y pinalaya ng alperes na naawa.
- J. May sinabi sila, baliw! Hindi, hindi ako baliw! Hahaha, kayo ang baliw! Basilio, Crispin, mga anak ko umuwi na kayo. Nandito na ang nanay n'yo, huhuhu!
- K. Ako'y lakad-takbo, takbo- lakad, Basilio, Crispin! Nasaan na kayo mga anak ko? Umuwi na kayo kung ayaw ninyong mag-alala ako!

B. Panuto: Basahin at unawaing mabuti ang talata. Pagkatapos, sagutin ang mga katanungan sa ibaba. Titik lamang ng tamang sagot ang isulat sa kuwaderno.

Gusto ni Don Rafael Ibarra na malaman ng kanyang anak na si Crisostomo Ibarra ang tungkol sa buhay-buhay at mapaglingkuran nito ang bayang sinilangan kaya pinag-aral niya ito sa Europa. Habang nandoon sa ibang bansa ang binata, pinagbuti niya ang kanyang pag-aaral. Pangarap kasi niya na balang-araw makapagtapos ng may karangalan at makapagpatayo ng paaralan sa bayan ng San Diego upang matulungan ang mga kapus-palad na kabataan. Pitong taong siyang nawalay sa kanyang kasintahan na si Maria Clara na isang maganda at nagmamahal ng labis sa binata. Siya ay butihing anak ni Kapitan Tiyago, negosyante ngunit makapangyarihan.

1. Ano ang katangian na ipinamalas ni Crisostomo Ibarra batay sa pahayag na nasa kahon?
  - A. Maawain, uto-uto at makasarili
  - B. Matalino, hambog at madiskarte
  - C. Ambisyoso, mapangarapin at maawain
  - D. Mapagmahal, matulungin at magalang
2. Ano naman ang katangiang inilalarawan kay Don Rafael Ibarra batay sa pahayag sa kahon?
  - A. Istrikiong ama ngunit may paninindigan
  - B. Makasariling ama pero kuntento sa buhay
  - C. Madisiplinang ama ngunit ambisyoso minsan
  - D. Mabait at amang naghahangad ng magandang bukas para sa anak
3. Alin sa sumusunod na pahayag ang nagpapatunay na mahalaga si Crisostomo Ibarra bilang pangunahing tauhan sa nobela?
  - A. Mahalaga siya dahil siya'y sumisimbolo sa kabataang Pilipino na gustong mangibang bansa para guminhawa ang buhay.
  - B. Mahalaga siya sapagkat siya'y larawan ng kabataang Pilipino na marunong gumawa ng paraan para malutas ang mga problema ng bansa.
  - C. Mahalaga si Crisostomo Ibarra bilang pangunahing tauhan sa nobela sapagkat siya'y sumisimbolo sa mga Pilipinong marurunong at may ambisyon sa buhay.
  - D. Mahalaga siya sapagkat inihahalintulad siya ni Dr. Jose P. Rizal sa pagkatao nito at sumisimbolo sa mga mayayamang Pilipino na nakapag-aral sa ibang bansa na may puso para sa kapwa at sa bayan.

4. Ano ang kahalagahan ni Don Rafael Ibarra bilang pantulong na tauhan sa nobela?
- A. Mahalaga siya sapagkat siya'y sumisimbolo sa mga mayamang Pilipino na may malasakit sa kanyang kapwa, may matibay na paninindigan sa buhay at isang ama na nagbibigay-halaga sa edukasyon para sa anak.
  - B. Mahalaga siya dahil siya ay larawan ng mga amang naghahangad ng kabutihan at magandang kinabukasan ng mga anak.
  - C. Siya'y sumisimbolo sa mga mayayamang Pilipino na may malawak na lupain sa bansang Pilipinas.
  - D. Mahalaga siya sapagkat siya'y sumasagisag sa mga amang mapag-aruga sa anak.
5. Anong mga katangian mayroon si Maria Clara bilang isang kasintahan at anak
- A. Tapat at mabuti
  - B. Matiyaga at sunod-sunoran
  - C. Matiisin at minsan iresponsable
  - D. Mapagkatiwalaan at medyo pasaway

(Para sa aytem 6-10)

Panuto: Salungguhitan ang angkop na salitang naglalarawan sa loob ng panaklong upang mabuo ang diwa ng pangungusap sa bawat bilang.

- 6. Hindi masamang magkaroon ng (matayog, matangkad) na pangarap ang bawat isa sa atin.
- 7. Ayon sa siyensya, sa panahon ngayon ay nagdudulot ng karamdaman sa balat ang (matimyas, matingkad) na sikat ng araw.
- 8. Matagal naming narating ang aming destinasyon palibhasa'y (mahina, mabagal) pagpapatakbo ng drayber dala ng malakas na ulan.
- 9. Hindi gaanong narinig ang paliwanag ng guro ukol sa bagong leksyong pinag-aaralan palibahasa'y (mabagal, mahina) ang boses nito.
- 10. Napansin ng karamihan na naging (makintab, makinis) ang mukha ni Alice dahil sa nabiling pampaganda.

Aralin**1****Katangian at Kahalagahan
ng mga Tauhan
sa Noli Me Tangere**

Sa araw na ito ay higit nating malalaman at makikilala ang mga tauhang nakapaloob sa nobelang Noli Me Tangere. Sa ating aralin ngayon, ating tatalakayin ang katangian at kahalagahan ng bawat tauhan sa nobela. Gayundin ang pagsulat ng isang makahulugan at masining na iskrip ng isang monologo tungkol sa isang piling tauhan at magamit ang tamang pang-uri sa pagbibigay-katangian.

Buod ng Aralin

Matutunghayan sa akda ang mahahalagang katangian at kahalagahan ng mga tauhang bumubuo sa walang kamatayang obra maestrang nobela ng ating pambansang bayani. Inilahad din sa bahaging ito ang kaugnayan nila sa isa't isa at ang papel na ginagampanan sa nobela.

Bago simulan ang pagbasa ay pagtuonan muna ng pansin ang mga salita at kahulugan nito sa kahon sa ibaba. Ang mga salitang ito ay ginamit sa iba't ibang kabanatang ating babasahin. Makakatulong ang mga salitang ito para sa mas malalim at mabisang pag-unawa.

- doktrina- paniniwala o simulain
- mapagpuna - mapagmasid
- madaling mauto- madaling lokohin/salisihin
- malaswa- bastos, bulgar
- hipag- kapatid na babae ng asawa
- kabriya-pansalalay sa isang makinarya
- natatangi- espesyal
- baklad- panghuli ng isda

Balikan

Sa bahaging ito, ating balikan ang inyong mga natutunan sa pagbabasa at pag-aaral ng iba't ibang akdang pampanitikan. Basahin at unawaing mabuti ang mga katanungan sa ibaba. Sagutin at isulat ang inyong sagot sa kuwaderno.

1. Bakit kailangang makilala muna ang mga tauhan sa isang akda bago basahin ito? Ipaliwanag ang inyong sagot.

---

2. Bakit mahalaga ang mga tauhan sa isang akdang pampanitikan?

---

3. Magbigay ng pamagat ng nobelang nabasa na. Sino-sino sa mga tauhan nito ang iyong nakilala at nagustuhan? Bakit? Makatotohanan ba ang kanilang mga galaw? Ipaliwanag ang iyong sagot.

Mga Tala para sa Mag-aaral

Magandang araw sa iyo! Kumusta ka? Muli na naman tayong magkakasama. Inaasahan kong natulungan ka ng mga naunang modyul na ginawa ko para sa iyo. Muli, naghanda na naman ako ng modyul na tutulong sa iyo upang tuklasin ang kahalagahan ng bawat tauhan sa nobelang Noli Me Tangere.

Tuklasin

Bago natin kilalanin at pag-aralan ang mga tauhan sa nobelang Noli Me Tangere, sagutin muna ang mga sumusunod na gawain sa ibaba upang magkaroon nang mas malalim at mabisang pag-unawa sa paksa.

Gawain 1: Paglinang ng Talasalitaan

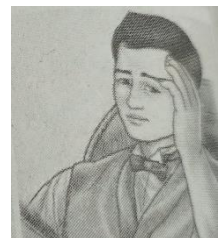
Panuto: Ibigay ang kahulugan ng sumusunod na salitang nakalimbag nang pahilig. Piliin ang sagot sa loob ng kahon. Isulat ang titik ng tamang sagot sa inyong kuwaderno.

a. kalaban ng simbahan	b. sinasamba	c. paaralan
d. kalaban ng pamahalaan	e. mahina/hindi matibay	

1. Si Don Rafael Ibarra ay pinaratangang **erehe** ni Padre Damaso.
2. Tinulungan ng Kapitan Heneral si Crisostomo Ibarra sa kanyang pagiging **eskumulgado**.
3. Sa kabila ng pagmamalupit ng asawang lalaki ni Sisa **pinopoon** pa rin niya ito.
4. Naghahangad si Crisostomo Ibarra na makapagtayo ng **akademya** sa bayan ng San Diego para matulungan ang kabataang gusting mag-aral.
5. **Marupok** ang kalooban ni Padre Damaso sa mga papuring hindi nagmumula sa puso ng nagpaparangal.

Katangian at Kahalagahan ng mga Tauhan sa Noli Me Tangere

Don Crisostomo Magsalin Ibarra – Binatang kasintahan ni Maria Clara na may makabagong kaisipan at nagnanais na makapagtayo ng akademya upang matiyak ang magandang kinabukasan ng kabataan ng San Diego. Nag-iisang anak ni Don Rafael Ibarra. Itinuturing na eskumulgado at idinawit sa naganap na pag-aalsa. Siya ang kumakatawan kay Dr. Jose P. Rizal at sa mga Pilipinong may pinag-aralanna ang pangarap ay paunlarin ang bayan at pumukaw sa mga taong huwag maging mangmang at matutong lumaban sa mga nang-aapi.

Maria Clara – Maganda, relihiyosa, masunurin, matapat, mapagpakasakit ngunit may matatag na kalooban na kumakatawan sa isang uri ng Pilipinang lumaki sa kumbento. Siya ay larawan din ng isang mayuming Pilipina na nagtataglay ng mabubuting kaasalan at nagkaroon ng edukasyong nakasalig sa doktrina ng relihiyon. Sa totoong buhay siya ay kumakatawan kay Leonor Rivera. Mahalaga siya sapagkat siya'y larawan o imahe ng ating Inang Bayan sa nobela.

Elias – Bangkerong may modernong kaisipan at magsasaka na maginoo, hindi mapaghiganti, iniisip ang kapakanan ng nakararami, may pambihirang tibay ng loob. Mahalaga siya sa nobela sapagkat siya ang nag-abiso kay Crisostomo na may kaguluhang magaganap na kung saan ang binata ang pagbibintangan kaya niya ito pinatakas at tanging siya lamang ang tumulong sa binata at isinakripisyo ang sarili para makilala ang kanyang bayan at ang mga suliranin nito. Anak ng angkang kaaway ng mga ninuno ni Crisostomo Ibarra.

Pilosopo Tasyo – Taglay ang katangian ni Dr. Jose P. Rizal na mapagpuna sa mga pangyayari sa paligid, tagapayo ng marurunong sa San Diego at may kaisipang una kaysa sa kanyang panahon kaya hindi maunawaan ng nakararami. Mahalaga siya dahil siya’y naging simbolo ng karunungan sa akda at kumakatawan kay Paciano na kapatid ni Rizal.

Padre Damaso –Kurang Pransiskano na masalita, magaspang kumilos at dating kura ng San Diego na nagpahukay at nagpalipat sa bangkay ni Don Rafael Ibarra sa libingan ng mga Intsik. Madaling mauto at marupok ang kalooban sa mga papuring hindi sadyang nagmumula sa puso ng nagpaparangal. Siya ay tunay na ama ni Maria Clara na naging mortal na kalaban ni Crisostomo sa buong nobela. Siya’y kumakatawan sa mga arogante at abusadong prayle sa panahon ni Rizal.

Don Santiago “Kapitan Tiyago” delos Santos – Kinikilalang ama ni Maria Clara, sakim, pinapanginoon ang salapi at maya-mang mangangalakal na taga-Binondo, asawa ni Donya Pia. Mapagpanggap at sunod-sunuran sa nakatataas sa kanya. Sinisimbolo niya ang mga mayayamang Pilipino at ang pagiging malapit sa Diyos.

Don Rafael Ibarra – Pinakamayamang kapitalista sa San Diego na ama ni Crisostomo Ibarra na namatay sa bilagguan at labis na kinainggitan ni Padre Damaso dahil sa yamang taglay niya kaya pinaratangan siyang erehe ng pama- halaan. Kinakatawan niya ang taong naghahangad ng katarungan para sa kapuwa at naging kahanga-hanga ang paggalang at pag-titiwala sa batas at pagkamuhi sa mga lumabag dito.

Sisa – Martir at mapagmahal na ina nina Basilio at Crispin na may asawang pabaya at malupit. Mahalaga siya sapagkat sa kanyang katauhan itunuro sa kababaihan na hindi dapat umuoo nang umuoo sa lahat ng sasabihin ng kalalakihan dahil mayroon din silang karapatan. Sa kanyang karakter din ipinaunawa kung ano ang gagawin upang tuluyang lumaya ang mga Pilipino sa kamay ng mga mapang-abuso. Sinisimbolo niya ang pagmamahal ni Teodora na ina ni Rizal.

Padre Bernardo Salvi- Payat, maputla, tahimik at mukhang sakitin na maituturing na tuso, mapagpanggap at hayok sa pagnanasa. Nagawa niyang malaman ang lihim ng maraming tao sa bayan ng San Diego kabilang na ang kurang kanyang pinalitan sa bayan ng San Diego na si Padre Damaso kung ano ang totoong relasyon nito bilang tunay na ama ni Maria Clara at may labis na paghanga at pagnanasa sa dalaga kaya gumawa siya ng paraan upang masira ang reputasyon ni Crisostomo. Siya ang nag-organisa ng rebelyon laban sa mga guwardiya sibil at pinaniwala ang mga kinauukulan na si Crisostomo ang nasa likod nito. Siya ay kilala bilang isang mapaglinlang na pari na ginamit ang kanyang posisyon sa lipunan upang mapalakas ang kanyang impluwensiya sa buong bayan. Sinisimbolo niya ang mga prayleng mapang-abuso gamit ang kapangyarihan.

Padre Hernando Sibyla – Dating guro ni Crisostomo Ibarra na kung saan ang binata ang isa sa mga paborito nitong mag-aaral. Siya ay matulungin at tunay na kaibigan ni Padre Damaso sapagkat tinutulungan niya ito sa kinakaharap nitong anomalya. Siya rin ay Paring Dominikano na lihim na sumusubaybay sa bawat kilos ni Crisostomo Ibarra at may lihim na pagtingin sa kasintahan ng binata.

Basilio – Nakatatandang anak ni Sisa na isang sakristan at tagatugtog ng kampana sa kumbento. Siya ay mapagmahal na anak at kapatid, matapang, puno ng pangarap, masipag, malakas ang loob, matalino. Mahalaga ang tauhang kanyang ginagampanan sapagkat sinisimbolo niya ang kabataang Pilipino na sa kanyang murang edad ay hindi pabayang anak at tumulong sa mga magulang upang maibsan ang kahirapan sa buhay at sinasagisag niya ang walang malay at inosente sa lipunan.

Crispin- Masipag at matulunging bunsong kapatid ni Basilio na sa murang edad nagtrabaho sa simbahan bilang sakristan at kasama rin niyang tumutugtog ng kampana sa simbahan ng San Diego para makatulong sa kanilang ina. Sinisimbolo rin niya ang walang malay at inosente sa lipunan.

Alperes – Pinuno ng mga guwardiya sibil na mapagbalat-kayo, mapanlait, laging nagmumura, maanakit at mahigpit na kaagaw ng kura sa kapangyarihan sa San Diego. Sinisimbolo niya ang kalupitan ng mga opisyal na kolonyal na siyang naranasan ni Rizal sa kanyang kabataan.

Donya Consolacion – Dating labandera malaswa kung magsalita at asawa ng alperes. Kumakatawan sa mga palabang puta o mga kalapating mababa ang lipad.

Donya Victorina de Espadana – Babaeng punumpuno ng kolorete sa mukha, nagpapanggap bilang isang mestisang Espanyol pero Pilipinang-pilipina. Hango sa katauhan ni Donya Agustina, isang mayamang panginoong may lupa. Sinisimbolo niya ang mga taong magaling magbalat-kayo upang maturingan na perpekto sa harap ng paningin ng mga tao.

Don Tiburcio de Espadana – Pilay at bungal na Kastilang nakarating sa Pilipinas upang maghanap ng magandang kapalaran at naging asawa ni Donya Victorina. Sinasagisag niya ang taong walang paninindigan.

Alfonso Linares – Malayong pamangkin ni Don Tiburcio na napili ni Padre Damaso na maging asawa ni Maria Clara. Nagtapos ng abogasya sa Espanya at itinuturing na pinakamatalino sa angkan ng mga De Espadana.

Tiya Isabel – Isang tipikal na tao sa San Diego na hipag ni Kapitan Tiyago. Siya ay mapagmahal, malalahanin may maamong mukha, pasensyosa at mapag-alaga kay Maria Clara simula nang siya ay sanggol pa lamang.

Donya Pia Alba delos Santos – Ina ni Maria Clara na maganda, matalino, masipag, madasalin, mahinhin at may bahay ni Kapitan Tiyago na hindi madaling makuntento sa estado ng pamumuhay kaya hinangad niya na magpayaman at nagtagumpay naman siya sa tulong na rin ng kanyang kabiya. Naging mabuting kaibigan nina Padre Damaso at Don Rafael Ibarra. Hindi nagkaanak sa loob ng anim na taong pagsasama nila ni Kapitan Tiyago at namatay pagkatapos maisilang si Maria Clara. Kumakatawan sa mga Pilipinang inaabuso ng mga prayle ngunit hindi lumalaban dahil sa kahihyang sinapit nito.

Tenyente Guevarra – Kakaiba siya sa mga guwardiya sibil dahil siya ay mabait, may mababang-loob, matapat na kaibigan ni Don Rafael Ibarra na tanging tumulong sa kanya para malinis ang kanyang pagkatao at mapalaya sa piitan. Siya ang nagkuwento kay Crisostomo Ibarra ng totoong sinapit ng ama nito.

Kapitan Heneral – Pinakamakapangyarihang opisyal may makataong pamumuno sapagkat minarapat niyang magkaroon ng pantay na katarungan para sa lahat. Kinakatawan niya ang Hari ng Espanya sa Pilipinas at tumulong kay Crisostomo Ibarra para maalisan ang pagka-ekskumulgado nito.

Kapitan Basilio – Mayaman, arogante at kaibigang matalik ni Kapitan Tiyago na naging Kapitan ng bayan sa San Diego na asawa ni Kapitana Tika. Siya ang karibal ng namayapang ama ni Crisostomo na kung saan nagkalaban sila sa isang usapin tungkol sa lupa.

Don Filipino Lino – Tenyente Mayor na sunod-sunuran sa mga Kastila, kaibigan ni Pilosopo Tasyo at sangkot sa paghihimagsik na ibinintang kay Crisostomo. Siya’y asawa ni Donya Teodora Vina na mahilig magbasa ng latin at ama ni Sinang. Siya ay kumakatawan kay Kapitan Hilario Sunico na isang Pilipinong nagpasakop sa mga Espanyol at walang sariling desisyon.

Lucas–Isang Indio na kapatid ng tauhang namatay sa pagbagsak ng kabriya sa ipinatatayong gusali ng paaralan ni Crisostomo Ibarra at humingi ng danyos sa nangyari ngunit itinaboy at sumapi sa mga tulisan.

Don Saturnino Ibarra – Nuno ni Crisostomo Ibarra na kinikilalang naging dahilan ng pagkasawi ng nuno ni Elias.

Don Pedro Ibarra – Nuno ni Crisostomo Ibarra.

Kapitan Maria –Ina ng kambal na nabilanggo kasama ni Crisostomo. Tanging babaeng makabayan na pumapanig sa pagtatanggol ni Ibarra sa alaala ng ama at buo ang loob upang harapin nang buong tapang ang kapalaran ng kanyang mga anak.

Nol Juan – Tagapamahala ni Crisostomo Ibarra sa pagpapagawa ng kanyang paaralan.

Kapitan Pablo - Pinuno ng mga tulisan at itinuturing na ama ni Elias.

Salome – Simpleng dalagang naninirahan sa isang kubong matatagpuan sa loob ng kagubatan at babaeng natatangi sa puso ni Elias.

Mga Kaibigan ni Maria Clara

Andeng – Mahusay magluto na kinakapatid ni Maria Clara

Neneng – Mahinhin at palaisip na kaibigan ni Maria Clara

Sinang – Masayahing kaibigan ni Maria Clara at anak ni Kapitan Basilio

Victoria – Tahimik na kaibigan ni Maria Clara at kasintahan ni Albino

Iday – Magandang kaibigan ni Maria Clara na tumutugtog ng alpa

Albino – Dating seminaristang nakasama sa piknik at kasintahan ni Victoria

Leon– Kasintahan ni Iday na nakapansing may buwaya sa baklad.

Binabati kita sa iyong pagsumikap na mabigyan ng tamang kahulugan ang mga salita sa itaas. Dumako naman tayo sa pag-aaral sa mga tauhan at pagkatapos ay sagutin ang gawain na may kaugnayan dito.

Gawain 2: Talahanayan

Maghinuha sa mga katangian ng mga pangunahing tauhan batay sa mga nakatalang paglalarawan ng bawat isa sa unahang bahagi ng araling ito upang matukoy ang kahalagahan ng papel na gagampanan ng bawat isa sa nobela.

TAUHAN	MGA KATANGIAN	KAHALAGAHAN NG PAPEL NA GAGAMPANAN
1. Maria Clara	Larawan ng isang dalagang Pilipina na may magandang pag-uugali.	Mahalaga ang papel na kanyang gagampanan sapagkat siya ay magsisilbing imahe ng ating Inang Bayan sa nobela.
2. Crisostomo Ibarra		
3. Sisa		
4. Elias		
5. Kapitan Tiago		
6. Don Rafael Ibarra		
7. Basilio		
8. Pilosopo Tasyo		

Gawain 3: Pag-unawa sa Binasa

1. Sino ang pangunahing tauhan sa nobela? Siya ba'y mahalaga? Ipaliwanag ang iyong sagot.

---

2. Batay sa katangiang taglay ng bawat tauhan, maghinuha kung sino sa mga tauhan sa nobela ang malakas at mahina? Patunayan.

---

3. May mga parehong katangian ba ang mga tauhan at ang mga taong iyong nakasalamuha? Nakabuti ba ito o nakasama?

---

4. Makatotohanan kaya ang mga tauhang-likha ni Dr. Jose P. Rizal sa nobela? Bakit?

---

5. May kaugnayan kaya ang mga tauhang-likha ni Dr. Jose P. Rizal sa nobela batay sa kanyang buhay? Ipaliwanag ang iyong sagot.

Suriin

Sa lalong ikalililaw ng ating aralin, mahalagang mabatid natin ang mga sumusunod na mga kaalaman.

Ang monologo ay (mula sa salitang Griyego na monos na nangangahulugang isa at lego na sinsabi ko) isang uri ng pagsasalita kung saan ang isang tauhan ay sinasabi ang kanyang isinasaisip sa isa pang tauhan o kaya sa kapulungan ng nakikinig. Pangkaraniwang isinasagawa sa mga panooring pandrama tulad ng teatro, pelikula, animasyon, palabas sa paaralan at iba pa.

Maaaring ito'y pagsasalita ukol sa kaisipan na ipinararating sa mga manonood o sa tauhan na kanyang ginagampanan.

Mga Hakbang sa Pagsulat

1. Pumili ng paksang kaaya-aya para sa manonood.
2. Maghanap ng tauhan na naaayon sa iyong personalidad upang mas kapani-paniwala.
3. Gumawa ng storyline sa kuwento sa kuwentong iyong naisip.
4. Gawing maikli ngunit kasiya-siya ang kuwento.
5. Maging maabilidad sa paggawa ng mga senaryo na nakapagsorpresa at nakaaaliw.
6. Iwasan ang paggamit ng mga salitang hindi kaaya-aya sa pandinig.
7. Tapusin ang monologo sa isang kahanga-hangang pananalita o iskrip.
8. Iwasan ang pagkopya ng mga salitang nakatatak sa mga sikat na pelikula.

Halimbawa: **Monologo ni Donya Consolacion**

Hay naku napakainit naman sa lugar na ito! Ang iingay pa sa labas! Nakapinid na ang mga bintana ngunit malinaw ko pa ring naririnig ang mga nagpuprusisyon! Bakit ba ayaw akong isama ng walang hiya kong asawa? Nasaan na ba ang mga katulong ko? Nariyan lang pala kayo! Bakit hindi kayo nagbibigay-galang sa akin? Ako ba'y hindi ninyo nakilala? Ang musa ng guwardiya sibil ay hindi ninyo nakikilala? Aba, mga hampas-lupang Indiyos! Akalain mong hindi nagbibigay-galang sa alferesang si Donya Consolacion? Hoy, porke't kasamahan ko ang iba sa inyo sa labada ay maaari ninyo akong tratuhin ng gaya nang dati? Hindi na! Ako na ang asawa ng alperes. Isa na akong donya. Donya!

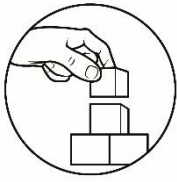
Gramatika:

Ang **pang-uri** ay salitang nagsasaad ng katangian o uri ng tao, hayop, bagay, lunan at iba pa na tinutukoy ng pangngalan o panghalip na kasama nito sa loob ng pangungusap.

Ang mga pang-uri ay may iba't ibang kayarian:

Kayarian ng Pang-uri

1. **Payak** – ito ay binubuo ng salitang-ugat lamang.
Halimbawa: luma, pangit, payat
  - **Luma** na ang kanyang mga gamit panskwela bagkus pinapahalagahan at iniingatan pa rin niya ang mga ito.
2. **Maylapi** – binubuo ng salitang-ugat na may panlapi.
Mga panlaping mapanuring na madalas na ginagamit:
kayganda, kaylinis, malabo, magaling, makatao
  - **Kayganda** ng mga tanawin sa Pilipinas.
3. **Inuulit** – ay binubuo ng salitang-ugat o salitang maylapi na may pag-uulit.
Halimbawa: maputing-maputi, maliliit, payat na payat
  - Si Bemar ay hindi kumakain sa tamang oras dahil sa paglalaro ng online games kaya **payat na payat** na siya.
4. **Tambalan** – binubuo ng dalawang salitang-ugat
  - a. Karaniwang kahulugan
Halimbawa: balikbayan, biglang-yaman, taos-puso
    - **Taos-puso** pagbibigay niya ng tulong sa mga taong naghihirap ngayon dulot ng pandemiya.
  - b. Matalinghagang Kahulugan
Halimbawa: bukas-palad, kapit-tuko, ngising-aso
    - Siya ay **bukas-palad** lalo na sa mga mahihirap.

Pagyamanin

Sigurado akong marami ka nang natutunan mula sa aralin, para lalo pang mapalawak at mapagtibay ang mga natutunan mo, gawin ang nasa ibaba.

Gawain 1: Tukuyin ang tauhang angkop sa bawat bilang batay sa inilarawang katangian o kahalagahan nito. Piliin ang tamang sagot mula sa hanay B. Isulat ang titik ng tamang sagot sa kuwaderno.

Hanay A	Hanay B
1. Binatang Ibarra na nangangarap makapagtayo ng paaralan para sa magandang kinabukasan ng kabataan	a. Tiya Isabel
2. Matiising ina na sumisimbolo ng pagiging matatag nating mga Pilipino.	b. Don Rafael Ibarra
3. Binatang nakadanas ng pang-aabuso na sumisimbolo ng pagiging inosente.	c. Kapitan Tiyago
4. Maalam na matandang tagapayo ng marurunong na mamamayan ng San Diego.	d. Crisostomo Ibarra
5. Matalik na kaagaw ng kura sa kapangyarihan sa San Diego.	e. Sisa
6. Pinakamakapangyarihan sa Pilipinas na lumakad upang maalís ang pagka-ekskomunyon ni Crisostomo Ibarra.	f. Basilio at Crispin
7. Sumasagisag sa pagiging matulungin ng mga Pilipino sapagkat siya ay handang tumulong sa nangangailangan lalo na sa mahihirap.	g. Kapitan Heneral
8. Mapagmahal na ama-amahan ni Maria Clara na sumisimbolo sa mga mayayaman na mga Pilipino at pagiging malapit sa Diyos.	h. Pilosopo Tasyo
9. Relihiyosa at madasalin na ina ni Maria Clara na namatay pagkatapos siya isilang.	i. Tinyente Guevarra
10. Siya ang nagsiwalat sa tunay na nagyari sa ama ni Crisostomo Ibarra sa loob ng kulungan.	j. Donya Pia Alba
	k. Alperes

Gawain 2: Panuto: Punan ng angkop na mga pang-uri ang mga patlang sa pagbibigay-katangian na matatagpuan sa *tree graphic organizer*.

Ang Aking Ulirang Ama

1. _____ ang aking taong hinahangaan sapagkat maaga pa'y gising na ito upang pumalaot sa dagat. Siya ay tunay na 2. _____ dahil kinakaya niya ang matinding ginaw lalo na kung may malakas na ulan habang siya'y namamalakaya. Hindi rin matatawaran ang pagiging 3. _____ ng aking ama, sapagkat ang araw-araw na paghila ng kanyang bangka patungo sa dagat at maging ang pagpasan sa mga mabibigat na lalagyan ng kanyang mga huling isda ay balewala sa kanya. Dahil dito, naging 4. _____ ang kanyang katawan. Hindi rin matatawaran ang pagiging 5. _____ nito sapagkat pagod man sa pangingisda ay kinakaya pa rin nitong tulungan kami sa mga mabibigat na gawaing bahay tulad ng pagpasan sa malalakig balde upang makaigib ng tubig at maging ang pagsisibak ng kahoy na aming panggatong. Kaya naman sa lahat ng kanyang pinakikita, talagang 6. _____ ang aking ama hindi lamang sa kanyang pamilya kundi maging sa ibang tao na nakakasaksi sa lahat ng kanyang ginagawa.

Binabati kita sa mahusay mong sagot sa bawat gawain. Upang higit pang mapalawak ang iyong kaalaman sa paksang pinag-aaralan, subuking sagutin ang kasunod na mga gawain.

Isaisip

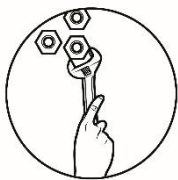
Upang lubusan pang maunawaan ang paksang pinag-aralan sa modyul na ito, muling sagutin ang mga gawain sa ibaba.

A: **Panuto:** Punan ang sumusunod na talahanayan. Isulat sa kuwaderno ang mga kasagutan.

ANO ANG IYONG MGA NATUTUNAN?	GAANO ITO KAHALAGA?

B. **Panuto:** Punan ng wastong sagot ang sumusunod na puwang sa bawat bilang.

1. Ang _____ ay salitang nagsasaad ng katangian o uri ng tao, hayop, bagay, lunan at iba pa na tinutukoy ng pangngalan o panghalip na kasama nito sa loob ng pangungusap. (Siya ay **maganda**.)
2. Ang _____ ay kayarian ng pang-uri na binubuo ng salitang-ugat lamang. (**Bago** ang bag na ginamit niya.)
3. Ang _____ ay kayarian ng pang-uri na binubuo ng dalawang salitang-ugat na maaaring magkaroon ng karaniwan o matalinghagang kahulugan. (Siya'y **kapit sa palalim** nang sila ay naghirap.)
4. Ang _____ ay kayarian ng pang-uri na binubuo ng salitang-ugat na nagtataglay ng mga panlapi. (**Magaling** talaga siyang kumanta.)
5. Ang _____ ay kayarian ng pang-uri na binubuo ng salitang-ugat o salitang maylapi na may pag-uulit. (**Makapal na makapal** ang telang kanyang nabili.)

Isagawa

Binabati kita sa iyong narating sa modyul na ito. Upang maisalin ang iyong natutuhan na mga bagong kaalaman at kasanayan sa tunay na sitwasyon o realidad ng buhay. Gawin ang gawain sa ibaba. Kayang-kayang mo ito!

Gawain 1: Panuto: Mula sa natutunan mong mga hakbang sa pagsulat ng monologo, pumili ng isang tauhan sa nobela na magsisilbing tagapaghikayat na magbibigay ng solusyon tungkol sa krisis na kasalukuyang nararanasan na dulot ng pandemya. Pagkatapos, sumulat at gumawa ng isang makahulugan at masining na monologo.

Pamantayan sa Pagmamarka				
	Napakahusay	Mahusay	Limitado	Nangangailan ng Pag-unlad
Nilalaman 45%	Lubhang malaman at makabuluhan ang mga impormasyong inilahad ukol sa paksa at naipamalas ang pagkamalikhain sa pagpapahayag ng mensahe o nilalaman ng paksang napili.	Malaman ang mga impormasyong inilahad ukol sa paksa at naipamalas ang pagkamalikhain sa pagpapahayag ng mensahe o nilalaman ng paksang napili.	Hindi gaanong malaman ang mga impormasyong inilahad ukol sa paksa at limitado naipahayag na mensahe o nilalaman ng paksang napili.	Kulang ang mga impormasyong inilahad ukol sa paksa at hindi maayos na naipahayag ang mensahe o paksang napili.
Dating 35%	Mahusay na pinag-isipan at nakapaghatid ng napakabuluhang diwa sa mambabasa.	Medyo mahusay na pinag-isipan at nakapaghatid ng makabuluhang diwa sa mambabasa.	May ilang bahagi na nakalilito sa diwang nais ipabatid.	Naghatid ng kaguluhan at kalituhan sa diwang nais ipabatid.
Baybay at Paggamit ng mga pang-uri sa pagbibigay katangian 20%	Tumpak ang pagkabaybay at sapat ang mga pang-uring ginamit sa pagbibigay katangian.	Tumpak ang pagkababay at mangilan-ngilan ang mga pang-uring ginagamit sa pagbibigay katangian.	Hindi gaanong tumpak ang pagkabaybay at iilan lamang ang mga pang-uring ginagamit sa pagbibigay katangian.	Hindi tama ang pagkabaybay at kulang na kulang ang mga pang-uring ginagamit sa pagbibigay katangian
Kabuoan 100%				

Tayahin

A. **Panuto:** Basahin nang may pag-unawa ang sumusunod na pahayag o mga linyang napapaloob sa monologo ni Donya Victorina. Pagkatapos, ayusin ito upang makabuo ng isang monologo. Gawin ito sa kuwaderno.

- A. Tiburcio! Tiburcio! Bilisan mo wala ka talagang kuwenta!
- B. Hoy! Kayong mga indiyos, hindi ba ninyo ako nakilala? Ako lamang si Donya Victorina delos Reyes de Espadana. Nabighani kayo sa aking kagandahan hindi ba?
- C. Hay naku ang init dito hindi ko talaga malaman kung paano sila nabubuhay dito. Hindi sila nakapag-aral, mapagmalaki pa! Nasasalubong na natin di man lamang nagbibigay-pugay.
- D. Ano hindi mo kaya? Hindi ka ba lalaki? Eh kung ikaw nalang ang hahampasin ko dyan ano?
- E. Tiburcio! Hindi sila nakikinig. Hampasin mo sila ng sumbreo gaya ng ginagawa ng mga kura at tinyente ng guwardiya sibil. Turuan mo sila ng urbanidad.
- F. Senyora, maaari mo bang sabihin sa akin kung bakit mo ako tinitigan ng ganyan? Naiinggit ba kayo?
- G. Hoy kayong mga pobreng indiyong dumaraan, pakinggan ninyo ako! Nasusuklam makipag-usap sa inyo ang mararangal. Ibig ba ninyong labhan ang aking magarang kasoutan? Babayaran ko kayo ng mahal! Sa inyong palagay ba'y di ko alam na naging manlalaba kayo?
- H. Tiburcio, hayan mong turuan ko ang walag-hiyang ito. Kilalanin ninyo kung sino ang inyong kausap. Sa bahay namin sa Maynila ay di makapsok ang alperes. Sukat maghintay sila sa pinto!
- I. Tiburcio! Hindi ka ba lalaki? Hindi mo man lang ako nagawang ipagtanggol! Sayang ang pantalon mong isinusuot. Hamunin mo ang alperes na maglaban kayo sa pamamagitan ng rebolber.
- J. Hahamunin mo siya o ipagtatapat ko sa lahat dito kung sino ka talaga!

B. **Panuto:** Sagutin ang sumusunod na tanong. Piliin ang titik ng tamang sagot. Titik lamang ng tamang sagot ang isulat sa kuwaderno.

Gusto ni Don Rafael Ibarra na malaman ng kanyang anak na si Crisostomo Ibarra ang tungkol sa buhay-buhay at mapaglingkuran nito ang bayang sinilangan kaya pinag-aral niya ito sa Europa. Habang nandoon sa ibang bansa ang binata, pinagbuti niya ang kanyang pag-aaral. Pangarap kasi niya na balang araw makatapos ng may karangalan at makapagpatayo ng paaralan sa bayang ng San Diego upang matulungan ang mga kapus-palad na kabataan. Pitong taong siyang nawalay sa kanyang kasintahan na si Maria Clara na isang maganda, nagmahal ng labis sa binata at butihing anak ni Kapitan Tiyago na isang karaniwang tao na negosyante ngunit may kapangyarihan.

1. Ano ang katangian na ipinamalas ni Crisostomo Ibarra batay sa pahayag na nasa kahon?
  - A. Matalino, hambog at madiskarte
  - B. Ambisyuso, mapangarapin at maawain
  - C. Maawain, uto-uto at makasarili
  - D. Mapagmahal, matulungin at magalang

2. Ano naman ang katangiang inilalarawan kay Don Rafael Ibarra batay sa pahayag sa kahon?
  - A. Istrikotong ama ngunit may paninindigan
  - B. Makasariling ama pero kuntento sa buhay
  - C. Madisiplinang ama ngunit ambisyuso minsan
  - D. Mabait at amang naghahangad ng magandang bukas para sa anak

3. Alin sa sumusunod na pahayag ang nagpapatunay ng mahalaga si Crisostomo Ibarra bilang pangunahing tauhan sa nobela?
  - A. Mahalaga siya dahil siya'y sumisimbolo sa kabataang Pilipino na gustong mangibang bansa para guminhawa ang buhay.
  - B. Mahalaga siya sapagkat siya'y larawan ng kabataang Pilipino na marunong gumawa ng paraan para malutas ang mga problema ng bansa.
  - C. Mahalaga si Crisostomo Ibarra bilang pangunahing tauhan sa nobela sapagkat siya'y sumisimbolo sa mga Pilipinong marurunong at may ambisyon sa buhay.
  - D. Mahalaga siya sapagkat inihahalintulad siya ni Dr. Jose P. Rizal sa pagkatao nito at sumisimbolo sa mga mayayamang Pilipino na nakapag-aral sa ibang bansa na may puso para sa kapwa at sa bayan.

4. Ano ang kahalagahan ni Don Rafael Ibarra bilang pantulong tauhan sa nobela?
  - A. Mahalaga siya sapagkat siya'y sumisimbolo sa mga mayamang Pilipino na may malasakit sa kanyang kapwa, may matibay na paninindigan sa buhay at isang ama na nagbibigay-halaga sa edukasyon para sa anak.
  - B. Mahalaga siya dahil siya ay larawan ng mga amang naghahangad ng kabutihan at magandang kinabukasan ng mga anak.
  - C. Siya'y sumisimbolo sa mga mayayamang Pilipino na may malawak na lupain sa bansang Pilipinas.
  - D. Mahalaga siya sapagkat siya'y sumasagisag sa mga amang mapag-aruga sa anak.

5. Anong mga katangian mayroon si Maria Clara bilang isang kasintahan at anak?
  - A. Matiisin at minsan iresponsable
  - B. Matiyaga at sunud-sunuran
  - C. Tapat at mabuti
  - D. Mapagkatiwalaan at medyo pasaway

- I. Si Maria Clara ay sumisimbolo sa mga mahihinang babaeng Pilipina.
- II. Sumasagisag siya sa mga kasintahang walang pagpapahalaga sa relasyon.
- III. Siya ay larawan ng ating Inang Bayan.
- IV. Mahalaga siya sapagkat sa kanya inilalarawan ni Dr. Jose P. Rizal ang isang tapat na kasintahan, mabuting kaibigan at anak at isang ideal na kasintahan noong kanyang panahon.

6. Ano ang kahalagahan ni Maria Clara bilang pangunahing tauhang babae sa nobela?

A. I, II at III	C. I, III at IV
B. I, II at IV	D. II, III at IV

7. Batay sa mga pahayag sa bilang 1, alin sa sumusunod na pahayag ang nagpapatunay na mahalaga si Kapitan Tiyago bilang pantulong na tauhan sa nobela?

- A. Mahalaga siya sapagsakat siya ay larawan ng mga mayayamang Pilipinong may kapangyarihan na humahawak sa kanyang kababayan sa paghahangad na makamit ang impluwensiya at kayamanan.
- B. Mahalaga siya dahil inihahalintulad siya sa mga Pilipinong may malaking malasakit sa kapwa Pilipino at naghahangad ng kaunlaran sa bayang sinilangan.
- C. Mahalaga siya dahil sumasagisag siya sa mga Pilipinong pilit na gumagawa ng tamang paraan para umangat at makatikim ng magandang buhay.
- D. Mahalaga siya sapagkat siya ay kilalang tauhan sa nobela na sumisimbolo sa mga Pilipinong mangangalakal.

I. Mabait

II. Sunud-sunuran

III. Walang paninindigan

IV. Makatao

V. Mapagpanggap

8. Alin sa sumusunod ang katangiang taglay ni Kapitan Tiyago bilang isang mamamayang Pilipino at ama ni Maria Clara ang nasa kahon?

A. I, II, IV at V	C. I, III, IV at V
B. II, III, IV at V	D. I, II, III at V

Ang magkapatid na Basilio at Crispin ay pawang mga sakristan na tagatugtog ng kampana sa kumbento na kung saan hindi naging madali ang kanilang buhay sa loob ng kumbento. Sila'y pinagbintangang mga magnanakaw at nakaranas ng mga pang-aabuso o pagmamaltrato habang sila ay nasa loob ng kumbento

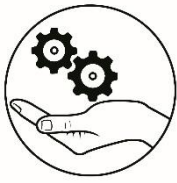
9. Ano ang katangiang taglay ng dalawang magkapatid na sina Basilio at Crispin bilang mga anak ni Sisa?
- Mga anak na mababait, mabubuti at responsable
  - Mga anak na minsan may malasakit sa mga magulang
  - Mga anak na hindi mapagkatiwalaan at kapwa magnananakaw
  - Mga anak na nagnanais na makatulong sa magulang kahit sa anong paraan
10. Ano ang kahalagahan ng dalawang magkapatid sa nobela?
- Mahalaga ang dalawa sapagkat sila'y larawan ng kabataang Pilipino na minsan ay may malasakit sa mga magulang.
  - Sila'y mahalaga sapagkat sa kanila inilarawan ni Dr. Jose P. Rizal ang mga walang malay at inosenteng kabataan sa lipunan.
  - Ang kahalagahan ng dalawang magkakapatid sa nobela ay para imulat ang kabataang Pilipino sa mga mapait na karanasan nina Basilio at Crispin.
  - Sila'y mahalaga dahil ipinapaalam nating mga Pilipino na noon nakaranas ng pagmamaltrato o pang-aabuso sa lipunan ang kabataan na kung saan sa ngayon madalang nalang na nangyari.

A. Panuto: Punan ng angkop na pang-uri ang bawat patlang. Piliin sa loob ng kahon ang tamang sagot upang mabuo ang talataan.

masipag	maka-Diyos	malinis	magalang	matalino
huwaran	makakalikasan	uliran	mahirap	mahusay

Si Isko

1. _____ pa si Isko ay namulat na siya sa kahirapan ng buhay. Lumaki siyang 2. _____ dahil lagi itong kaagapay ng ina sa lahat ng mga gawaing-bahay. Bagama't 3. _____ ang kalagayan ng kanilang pamilya, siya ay 4. _____ sapagkat lagi itong nangunguna sa klase at laging maagap sa kanya. Hanga rin ang guro sa pagiging 5. _____ ni Isko dahil hindi nito nakaligtaang bumati sa kanya saan man sila magkatagpo. Ang pagiging 6. _____ ay likas din kay Isko sapagkat naging gawain na nito ang pagsisimba tuwing araw ng Linggo. Kinagawian din ni Isko ang pagtatapon ng mga basura sa tamang lalagyan kaya't di mapasusubalian ang kanyang pagiging 7. _____. Sa mga magagandang katangiang taglay ni Isko, siya ay itinuturing na 8. _____ ng mga kabataan sa kanilang lugar.

Karagdagan Gawain

Upang mapalalim ang iyong kaalaman sa araling ito, sagutin ang tanong sa ibaba at gawin ito sa iyong kwaderno.

“Kung mabibigyan ka ng pagkakataon na sumulat ng isang akdang pampanitikan, ano-ano ang katangian ng tauhan ang iyong pahahalagahan sa akdang susulatin”? Bakit?

Susi sa Pagwawasto

<p>Tayahin</p> <p>Gawain A A, C, B, E, D, F, H, G, I, J</p> <p>Gawain B 1. D 2. D 3. D 4. A 5. C 6. C 7. A 8. D 9. A 10. B</p>	<p>Pagymananin</p> <p>Gawain 1 1. D 2. E 3. F 4. H 5. K 6. G 7. B 8. C 9. J 10. I</p> <p>Gawain 2 1. D 2. B 3. E 4. C 5. A</p>	<p>Subukin</p>
---	---	-----------------------

Sanggunian

Aklat

Dillague, Nora M. et al. 1996. Modyul sa Noli Me Tangere Quezon City:
Souvenir Production Inc.

Para sa mga katanungan o puna, sumulat o tumawag sa:

Department of Education - Bureau of Learning Resources (DepEd-BLR)

Ground Floor, Bonifacio Bldg., DepEd Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (632) 8634-1072; 8634-1054; 8631-4985

Email Address: blr.lrqad@deped.gov.ph * blr.lrpd@deped.gov.ph